

ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЮРІЯ БОЙКО-БЛОХІНА В УКРАЇНСЬКОМУ ПІДПІЛЛІ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

В даній статті автор описує громадську діяльність Юрія Бойко-Блохіна в українському підпіллі в роки Другої Світової війни, обґрунтовує логічність вступу професора до Організації українських націоналістів, а також наводить ряд праць, написаних в газеті «Нова Україна», редактором якої на той час був Юрій Гаврилович.

Усвідомлюючи той факт, що біографії творців національної культури повинні бути ретельно досліджені та дбайливо введені до наукового обігу, автор використовує біографічний метод, який дає змогу розглянути життєдіяльність і життєтворчість людини в її цілісності з соціокультурним контекстом, у якому вона діє.

Як висновок, наголошується на тому, що Юрій Бойко-Блохін, будучи українським і німецьким науковцем, габілітованим доктором, професором Людвіг-Максиміліянського Університету, ректором Українського Вільного Університету в Мюнхені, академіком, автором багатьох фундаментальних праць є одним із найяскравіших представників української політичної і творчої еміграції і його громадська та історико-літературна діяльність, як в Україні так і за кордоном, мала значний вплив на формування державності нашої країни.

Ключові слова: Юрій Бойко-Блохін, українське підпілля, Друга Світова війна, Організація Український націоналістів.

Юрій Бойко-Блохін – людина-легенда, який дуже відомий Заходу і зовсім непопулярний в Україні, габілітований доктор, професор, один із найяскравіших представників української політичної та творчої еміграції, який всю свою екзильну діяльність присвятив поширенню україністики на просторах західного світу.

Народився в Миколаєві, закінчивши креслярську школу, став одним із перших членів місцевої «Просвіти». У середині 1920-х рр. основу товариства миколаївської «Просвіти», яку намагалася використовувати влада, складала голова Ради українських об'єднаних організацій, боротьбист, викладач ІНО М.Д. Лагута, член партії есерів Ф.А. Ілляшенко, син священника П.К. Гроза, член колегії упродому Ф.Р. Скрипченко та ін. [1]. Згодом вони були притягнуті до кримінальної відповідальності як члени «Української націоналістичної організації в м. Миколаєві». Потім, навчаючись у професійно-технічній школі (1925-

1927 р), колишньому Олександрівському реальному училищі, де свого часу навчався лідер Південноруського робітничого союзу Л.Д. Троцький, Ю.Г. Бойко-Блохін, маючи за мету «організувати шкільну молодь для студій української культури», об'єднав ровесників у «Гарт юнаків», де, за принципом організації «Просвіти», діяло кілька секцій, які «пропагували український дух, дух боротьби за визволення»: історичну, літературну, театральну, співочу [7, ст. 16].

Згодом продовжив навчання в тодішньому Інституті народної освіти (сьогодні – Миколаївський національний університет ім. Василя Сухомлинського), у 1929 р. майбутній професор спробував перевестися до Київського ІПО, але вдалося перейти тільки до Одеського університету, де два курси ІНО зарахували за один [2].

Пізніше, продовживши навчання у Харкові, Юрій Гаврилович здобуває диплом про отримання літературно-філологічної освіти,

починає працювати у технікумі Маріуполя [14, ст. 124].

Восени 1933 р. Юрій Бойко-Блохін спробував вступити до аспірантури при Харківському інституті, і з вересня 1933 р. він був зарахований аспірантом. Майбутній професор наполегливо працював не тільки як аспірант, але і як молодий науковець. У цей час інститут проводив підготовку видань творів Т.Г. Шевченка до 100-річчя з дня його народження. Юрію Гавриловичу припала дослідна праця у текстологічній комісії, завданням якої було підготувати тексти творів Т.Г. Шевченка до друку так, щоб вони відповідали рукописам Т.Г. Шевченка та друкованим першоджерелам в разі відсутності рукописів. Це була фахова робота, яка вимагала детального вивчення текстів-рукописів Т.Г. Шевченка і методологічних засад, якими мала б керуватися текстологічна комісія [11, ст. 92].

Незважаючи на обачність, невтручання в політичні справи, у травні 1935 р. його все ж було безпідставно усунено від роботи. У 1936 р. в «Літературній учёбе» опубліковано статтю професора «Боротьба за Шевченка», яка сподобалась харківським можновладним особам, після чого йому відкрились двері до педагогічної діяльності і публіцистики [16, с. 24-25].

У кінці 1930-х Юрій Гаврилович викладав в Інституті журналістики, під керівництвом О. Білецького написав дисертацію «Основи творчого методу І. Франка». Професорська рада Харківського університету надала йому ступінь кандидата філологічних наук і призначила на посаду доцента.

Коли почалася Велика Вітчизняна війна, Юрій Бойко-Блохін, зневірившись у радянській владі, сподівався, що німці не тільки визволять український народ від зловісного режиму, а й дадуть можливість для творення «української України». З цими наївними думками він і зустрів окупантів та життя у Харкові не покращилось, на тлі поруйнованого, голодного і холодного міста почало жевріти культурне життя, утворилась Міська

управа (переважно з українських верств населення) [12, с. 18].

Вступ Юрія Гавриловича до Організації Українських націоналістів є цілком логічним кроком, адже він з самого дитинства усвідомлював себе націоналістом і палким прихильником всього українського. Як згадував сам професор «... йшов я по вулиці Сумській і в натовпі старався знайти знайомі обличчя, щоб хоч щось довідатися від них. Вже ходила чутка про створення міської управи, про боротьбу українців проти росіян, які хочуть очолити міську управу. По вулицях були розклеєні великі оголошення, в яких зазначалося, що всі євреї повинні зібратися на збірний пункт. Ті, які не підпорядкуються цьому, негайно будуть розстріляні. Оголошення було надруковано як німецькою, так і спотвореною українською мовами. У мене майнула думка «Расизм нацистів не є вигадкою, а реальною дійсністю» [15, с. 32-33].

Шлях завів Юрія Гавриловича у міську управу, опановану українськими інтелігентами, де восени 1941 року майбутніх професор стає членом ОУН під проводом Мельника. Присягу на вірність Україні й ОУН прийняв Ю. Бойко-Блохін таємно у міській управі, йому стало відомо, що в приміщенні театру «Березіль» відбудуться збори української інтелігенції. Прийшовши туди, він спостерігав, як на сцену вийшов військовий в німецькій уніформі і звернувся до присутніх з промовою українською мовою. Він закликав українську інтелігенцію організувати громадське життя і трактувати німців не як завойовників, а як ворогів більшовизму [11, с. 29].

Пізніше Юрія Бойко-Блохіна ОУН направила до газети «Нова Україна», де на нього чекало відповідальне завдання – орієнтувати харків'ян в даній кризовій ситуації, розвіювати надію на більшовиків та німецьких загарбників, поширювати та підносити віру в український націоналізм. Так з'явилися статті, які переповняли патріотизм та полум'яний дух [8, с. 19].

«Написано з вогником» – промовив редактор літературного відділу газети «Нова Україна»

А. Любченко і десятки тисяч примірників на другий день розлетілися по вулицях міста.

Молодий науковець з ентузіазмом працював у газеті, написав за весь час близько 30 статей, підписуючись власним прізвищем та ініціалами «Ю.Б.», «Б». Теми статей найрізноманітніші: про письменників, які були за радянської влади виключені з культурних кіл, про поточний момент, про українські традиції та культуру, наприклад: «Українські вишиванки», «Наші традиції», «Українська мова». Були огляди преси, рецензії на театральні вистави, кінофільми, частина статей наповнена антибільшовицьким пафосом – «Українська література в боротьбі з більшовизмом», «Найреакційніше вчення» (про марксизм-ленінізм) та інші.

Хворого А. Любченка довелося замінити Ю. Бойкові-Блохіну, він отримав повагу і підтримку серед керівництва ОУН. Друкарська машинка виносила все нові і нові статті, зважаючи на близькість фронту тематика статей носила все більш жорсткіший характер, так з'явилися: «І. Франко у боротьбі з марксизмом» (1942 р.) «Українська література в боротьбі з більшовизмом» (1942 р.), «М. Хвильовий», «Гетьман П. Дорошенко» та ін. [11, с. 54].

Після осінньо-зимової поразки німців під Сталінградом фронт наближався до Харкова. В січні 1943 р. було ясно, що розконспірованим націоналістам треба відходити у глиб України. Спочатку – Київ, далі – Вінниця, скрізь тяжка і активна праця у підпіллі. Невдовзі Юрія Гавриловича запросили до Львова, звідки Наддніпрянським підпіллям керував Олег Ольжич.

Він згадував: *«Знайомство з О. Ольжичем залишилось для мене незабутнім назавжди. Під час першої розмови я ще не знав з ким я говорю. Ми блукали в двох по Підзамчу, я звітував про мою організаційну працю на Харківщині та в інших осередках Східної України. Раптом Ольжич запитав як сприймає східно-український читач брошури Кардаша, я відповів, що ці речі не повністю доходять до свідомості людей, які*

перебули совєтчину – люди не мають розуміння до того широкого пафосу, яким променяється писання Кардаша; вони потребують ґрунтовної соціологічної мотивації основних істин українського націоналізму, суворого наукового підходу, сукупності історичних фактів. Це Ольжича, напевно, хвилювало, червоні плями виступили на його делікатному обличчі. Незабаром я довідався, що Кардаш – це сам Ольжич» [4].

Для маскуванню своєї політичної діяльності Юрій Гаврилович змушений був приховувати своє справжнє прізвище під різними псевдонімами: Миколаївець, Зорич, Очко, Павленко, Бойко. Останнє закріпилося за ним і в післявоєнні роки у наукових працях, навіть у офіційних реєстрах Мюнхенського Людвіг-Максиміліанського університету – професор Юрій Бойко-Блохін [10, с. 40].

Юрію Гавриловичу ОУН заборонила виступати з науковими доповідями у Львові. Передбачалося, що скоро заарештують членів Проводу Українських Націоналістів і тоді життя змусить його стати на зміну заарештованим. Це був час, коли всі визначні науковці зі Східної України втішалися можливостями демонструвати свої наукові доробки. Юрій Гаврилович, який став тоді професором театрального інституту у Львові, розумів, що національна справа вимагає від нього залишатися в тіні [11, с. 67].

Саме тоді він написав для підпілля книгу «Ідея і чин», критику теоретичних підвалин діалектично-історичного матеріалізму, виклавши своє розуміння української історіософії, показавши антропологічну і духовну відмінність російського та українського типів людини та боротьбу України проти російського імперіалізму, накреслив історію українського націоналістичного руху, висвітлив боротьбу українського руху з А. Гітлером, подав нарис програмних завдань ОУН. Книжка послужила виховним матеріалом для пропаганди національної ідеї в умовах радянської дійсності [11, с. 90].

У 1992 р. вказана книга з'явилася повним виданням у Києві під назвою «Шлях нації»

[3], вже завдяки першому виданню цієї праці ім'я Ю. Бойко-Блохіна стало відомим в Україні.

Таким чином, можна стверджувати, що «харківський період» у творчості та діяльності Юрія Гавриловича Бойко-Блохіна є одним із найпродуктивніших, який допоміг сформуватися йому не тільки громадянином, але і вченим, шевченкознавцем, театрознавцем, просвітником, громадським і політичним діячем. Будучи редактором газети «Нова Україна», майбутній професор напи-

саний ряд статей, які мали за мету орієнтувати харків'ян у тодішній ситуації. Після закінчення війни Юрій Гаврилович не міг залишитись на Батьківщині, бо радянські спецслужби знали про його націоналістичну діяльність і тому він належав до тих людей, які повинні бути знищеними, а їх імена взагалі викреслені з сторінок історії, тому у 1944 р. майбутній професор емігрував до Німеччини, де почався його новий етап життя.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО), ф.р. 468. оп. 1, спр.2.
2. ДАМО, ф.р. 468, оп.1, спр.2.
3. Бойко-Блохін Ю.Г. Шлях нації / Юрій Гаврилович Бойко-Блохін. – Львів.: Українське слово, 1992. – 126 с.
4. Вірність українському слову (Юрію Бойкові-Блохіну – 90!) / [уклад. Т.В. Гологорська] // Дивослово – 1999. – №3. – С.12.
5. Береза І.Ю. Юрій Бойко-Блохін – дослідник українського театру/ Інна Юхимівна Береза // Наукові записки з української історії: збірник наукових статей. – Вип.30. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 25-31.
6. Гайванович І.П. Юрій Бойко-Блохін як літературознавець / І.П. Гайванович // Перші Аркасівські читання. Матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції. – Миколаїв: МДПІ, 1993. – 128 с.
7. Кремінь Т.Д. Гарт Юрія Бойка-Блохіна: «миколаївський період» / Тарас Дмитрович Кремінь // Наукові записки з української історії: збірник наукових статей. – Вип. 30. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 46-52.
8. Рибальченко Р. Юрій Бойко і «Нова Україна» / Ростислав Рибальченко // Збіркаматеріалів конференції «Харків 20-40-х рр. ХХ ст. Література, історія, мистецтво». – 1994 – Т. X. – С. 25-28.
9. Сіяк Д. Джерельні наукові праці / Дмитро Сіяк // Нові дні. – 1976. – №316. – С. 24-25.
10. Тетерина-Блохін Д. Діяльність Юрія Бойко-Блохіна на тлі подій в ОУН (1960-1993 рр.) / Дарина Тетерина-Блохін. – К.: Видавництво «Акварель», 1999. – Том III. – 267 с.
11. Тетерина-Блохін Д. Життя та творчість Юрія Бойко-Блохіна: (До 70-річчя діяльності) / Дарина Тетерина-Блохін. – Мюнхен; Київ: Вид-во Олени Теліги, 1998. – 272 с.
12. Тетерина-Блохін Д. Короткі штрихи історії ОУН та політичної діяльності Юрія Бойко-Блохіна (до 70-ти річчя ОУН та 90-річчя з дня народження Ю. Бойка-Блохіна) / Дарина Тетерина-Блохін. – Мюнхен; Київ: Наукова думка, 1999. – Том II. – 280 с.
13. Химинець Адріана. Проблеми становлення та історія українського театру / Адріана Химинець // Український історичний журнал. – 2014. – № 5. – С. 28-33.
14. Миколаївський державний університет ім. В.О. Сухомлинського: віхи історії (1913-2008 р.) / [Укл.: В.Д. Будає, Л.В. Старовойт, О.М. Хаєцький, С.В. Підпригора]. – Миколаїв: ТОВ «Фірма «Іліон», 2009. – 184 с.
15. Нитченко Д. Творчість видатного літературознавця, професора, доктора Ю. Бойка / Дмитро Нитченко // Визвольний Шлях. – 1983. – Кн.10. – С. 1254-1263.
16. Ситченко А.І. Про крайнина – науковця та політика / Анатолій Іванович Ситченко // Наукові записки з української історії: збірник наукових статей. – Вип. 30. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 40-47.

Я. И. Карпюк,

Черноморский государственный университет им. Петра Могилы, г. Николаев, Украина

ОБЩЕСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЮРИЯ БОЙКО-БЛОХИНА В УКРАИНСКОМ ПОДПОЛЬЕ В ГОДЫ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

В данной статье автор описывает общественную деятельность Юрия Бойко-Блохина в украинском подполье в годы Второй Мировой войны, обосновывает логичность вступления профессора в Организацию украинских националистов, а также приводит ряд работ, написанных в газете «Новая Украина», редактором которой в то время был Юрий Гаврилович.

Осознавая тот факт, что биографии создателей национальной культуры должны быть тщательно исследованы и бережно введены в научный оборот, автор использует биографический метод, который позволяет рассмотреть жизнедеятельность человека в его целостности с социокультурным контекстом, в котором он действует.

Как вывод, автор отмечает, что Юрий Бойко-Блохин, будучи украинским и немецким ученым, габилитованным доктором, профессором Людвиг-Максимилянскогo Университета, ректором Украинского Свободного Университета в Мюнхене, академиком, автором многих фундаментальных работ является одним из самых ярких представителей украинской политической и творческой эмиграции и его общественная и историко-литературная деятельность, как в Украине так и за рубежом, оказала значительное влияние на формирование государственности нашей страны.

Ключевые слова: Юрий Бойко-Блохин, украинское подполье, Вторая Мировая война, Организация Украинских националистов.

Y. Karpiuk,

Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv, Ukraine

SOCIAL ACTIVITIES YURI BOIKO-BLOKHIN IN UKRAINIAN UNDERGROUND DURING THE SECOND WORLD WAR

In this article the author describes the social activities Yuriy Boyko, Ukrainian national team in hiding during the Second World War, justify entry logic professor in the Organization of Ukrainian Nationalists, and provides a number of works written in the newspaper «New Ukraine» editor which at the time was George Gavrilovic.

Aware of the fact that the creators biographies national culture should be thoroughly researched and carefully introduced to the scientific revolution, the author uses the biographical method which allows to consider the livelihoods and human zhiznetvorchestvo in its entirety with the socio-cultural context in which it operates.

In conclusion, the author emphasizes that Yuri Boiko-Blokhin, as Ukrainian and German scientists, habilitated doctor, professor Ludwig-Maksymiliyanskoho University, rector of the Ukrainian Free University in Munich, academician, author of many fundamental works is one of the brightest representatives of Ukrainian political and creative emigration and its social, historical and literary activities, both in Ukraine and abroad, had a significant influence on the state of our country.

Keywords: *Yuriy Boiko-Blokhin, Ukrainian underground, Second World War, the Organization of Ukrainian Nationalists.*

Рецензенти: *Котляр Ю. В., д-р іст. наук, проф.;*

Тригуб П. М., д-р іст. наук, проф.